

розвитку галузі, перспективи оптимізації землеробства вимагають навіть не стільки значного зростання витрат у виробництві до рівня світових аналогів, скільки забезпечення їх випереджаючої економічної та енергетичної окупності, що є передусім організаційно-економічною та управлінською проблемою. Все це дає підстави стверджувати, що можливі економічні сценарії достатньо ефективного розвитку кожного типу господарств на основі використання потенціалу відповідних переваг.

Література

1. Андрійчук В.Г., Зубець М.В., Юрчишин В.В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
2. Мороз О.В., Карачина Н.П. Соціально-економічні аспекти корпоративного управління. Вінниця : УНІВЕРСАМ-Вінниця, 2005. – С. 52–58 с.
3. Energy and Agriculture // The State of Food and Agriculture, 1976. – FAO, 177 p.
4. Медведовський О.К., Іваненко П.І. Енергетичний аналіз інтенсивних технологій в сільськогосподарському виробництві. – К.: Урожай, 1988. – 208 с.
5. Мороз О.В. Енергетична еволюція сільського господарства України. – К.: ІАЕ, 1997. – 263 с.
6. Малік Л.М. Власність в макро- та мікроекономічних механізмах управління підприємствами // Агроінком. – 2007. – № 9–10. – С. 104–107.
7. Малієнко А.М. Соціально-економічні передумови формування агротехнологій в землеробстві України. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 62 с.

УДК 332.14:502.33

К.Е. ШУРДА

Український науковий центр екології моря, м. Одеса

ПОГОДНО-КЛІМАТИЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

У статті проведений аналіз сучасного стану проблем природно-ресурсного потенціалу, який визначає ресурсно-екологічну безпеку держави; обґрунтовано комплексний підхід до економіко-екологічного прогнозування в регіональному аспекті, що дозволяє враховувати вплив погодно-кліматичних факторів на економічний розвиток.

The article analyzed the current state of natural resource potential problems, which determines the resource and environmental safety of the state; reasonably comprehensive approach to economic and environmental forecasting in the regional aspect, which makes it possible to take into account the impact of weather and climatic factors on economic development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Проблеми забезпечення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності населення, ресурсної незалежності національної економіки від інших країн, а також вдосконалення й екологізації технологій, пов'язаних з економіко-екологічною стабілізацією і підвищенням ефективності використання природних ресурсів на сучасному етапі прогресивного розвитку України набувають особливої актуальності [1]. Стаття присвячена оцінці ролі погодно-кліматичної складової природно-ресурсного потенціалу [2].

Аналіз останніх досліджень в даному напрямку. Природно-ресурсним потенціалом є сукупність природних ресурсів та природних умов, які знаходяться в певних географічних межах і забезпечують задоволення економічних, соціальних, культурно-оздоровчих та естетичних потреб людини і суспільства [3]. Введення цього поняття в застосуванні до території дозволяє зафіксувати фрагмент реальної природи як цілісність, на відміну від окремих природних ресурсів, які складають цей фрагмент. Тим самим стає можливим і обов'язковим комплексне природокористування, яке протидіє погіршенню стану природно-ресурсного потенціалу території в цілому і сприяє оптимізації взаємодії економіки та навколишнього природного середовища. При цьому погодно-кліматичну складову можна розглядати як своєрідний інтегральний ресурс, який інтенсивно використовується для розвитку регіонів, тобто є фактором розвитку. Таким чином, погодно-кліматичні умови можна розглядати як ресурс, який впливає на економічний розвиток.

Постановка завдання. Вирішення проблем природно-ресурсного потенціалу, до якого відносяться погодно-кліматичні умови, зумовлює ресурсно-екологічну безпеку держави, яка є частиною системи національної безпеки України. Забезпечення більш високих темпів економічного росту регіонів та національної безпеки, в контексті інтересів інтеграції України в Європейське співтовариство, ставить завдання обліку сучасних тенденцій та очікуваних трансформацій економічних, екологічних, соціальних і політичних процесів на перспективу.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сучасні проблеми економіко-екологічного прогнозування ресурсно-екологічних трансформацій і загроз безпеки зумовлені зростаючою деградацією природно-ресурсного потенціалу та загостренням екологічної ситуації практично в усіх регіонах України. В кінцевому підсумку, повсюдне погіршення ресурсно-екологічної ситуації в країні представляє загрозу в довгостроковому плані економічного розвитку, базовим галузям народногосподарського комплексу та національній безпеці держави [4].

Державний механізм забезпечення екологічної безпеки має три складові:

- наукове обґрунтування управлінських рішень;
- прийняття державних управлінських рішень (законів, постанов тощо);
- технологічна реалізація управлінських рішень.

Роль наукових досліджень у цьому процесі – розробити та надати наукове обґрунтування прийняття управлінських рішень в сфері екологічної безпеки.

До середини ХХ століття людина, за визначенням В.І. Вернадського, стала найбільш могутньою силою на нашій планеті. Різко зріс вплив людської діяльності на навколишнє середовище, що призвело до порушення природних зв'язків. Виникла нагальна необхідність детально вивчати антропогенні фактори, зумовлені діяльністю людини та її впливом на природу. Цей вплив може бути як відомим, так і стихійним, випадковим. Використовуючи знання законів розвитку природи, людина виводить нові високопродуктивні сорти рослин, породи тварин, усуває шкідливі види, створює природні комплекси. Діяльність людини змінює умови навколишнього середовища, а середовище, в свою чергу, впливає на життя, здоров'я і життєдіяльність, як окремої людини, так і всього людського суспільства.

Постійно збільшуючи набір факторів природного середовища, наука вивчає їх вплив на людину, його життєдіяльність. Звідси – прямий зв'язок з господарською та економічною діяльністю людини, особливо з такими масштабними виробництвами, як енергетика, паливно-і ресурсоздобуваючі комплекси, хімія, транспорт, лісове та сільське господарство тощо.

Думати глобально, а діяти локально – такий актуальний девіз можна застосовувати в сучасних умовах.

При функціонуванні промислових підприємств інженерно-технічним працівникам доводиться мати справу з окремою галуззю науки – охороною навколишнього природного середовища. Це система заходів, спрямованих на підтримку взаємодії людини та навколишнього природного середовища, яка забезпечує відновлення природних багатств, раціональне використання природних ресурсів, попередження безпосереднього або опосередкованого впливу результатів діяльності суспільства на природу.

Основні завдання науки на сучасному етапі:

- дослідження впливу на навколишнє середовище, в тому числі у зв'язку з антропогенним впливом;
- створення наукових основ раціональної експлуатації природних ресурсів;
- прогнозування змін природи під впливом діяльності людини;
- збереження середовища існування людини.

Не підлягає сумніву той факт, що взаємини людини з навколишнім природним середовищем в сучасних умовах не відрегульовані належним чином і не збалансовані. Наслідком цього є виникнення дискомфорту урбанізованого середовища, що поглиблює стресові та кризові ситуації.

Збалансувати взаємини людини з навколишнім природним середовищем можливо за рахунок комплексних зусиль з боку людини шляхом чіткої регламентації господарської діяльності, цілеспрямованого і виправданого, по відношенню до природи, впливу людини.

Внаслідок цього може бути вирішено безліч проблем господарської (економічної) діяльності суспільства:

- інтенсифікація виробництв ряду галузей;
- збереження та заощадження сировини;
- збільшення часу експлуатації промислових та житлових комплексів;
- збільшення тривалості життя і зниження рівня захворюваності людей в умовах урбанізованого середовища;
- вдосконалення механізмів взаємодії суспільства і природи.

Існуючі взаємозв'язки економічних, екологічних, соціальних і технологічних процесів на всіх рівнях управління викликають об'єктивну необхідність комплексного підходу до економіко-екологічного прогнозування процесів і явищ в рамках функціонування складних економіко-екологічних систем. Комплексний прогноз повинен використовуватися як інструмент управління на національному, регіональному та локальному рівнях. Однак, у зв'язку з тим, що економіко-екологічні процеси та явища характерні для кожної окремої території, природокористування на сучасному етапі має яскраво виражений регіональний акцент. Регіональний підхід до прогнозування узгоджується з сучасною концепцією управління природокористуванням, згідно з якою об'єктом природокористування, а, отже, і прогнозування, є природно-ресурсний потенціал території. Таким чином, регіональна економіко-екологічна система є об'єктом прогнозування.

Погодно-кліматичний ресурс, як складова природно-ресурсного потенціалу, являє собою системну і цілісну сукупність різноманітних природних процесів і явищ, що роблять істотний вплив на господарську та іншу діяльність людини. Таким чином, погодно-кліматичний ресурс є частиною природно-ресурсного потенціалу, що залучається у соціально-економічний сектор розвитку регіону.

На основі методологічних принципів економіко-екологічного прогнозування, представляється можливим сформулювати і обґрунтувати концепцію обліку впливу погодно-кліматичних факторів на економічний розвиток регіону в контексті раціонального природокористування, екологічної безпеки, планування управління соціально-економічним розвитком [5].

Висновки. У процесі дослідження були визначені найважливіші економіко-екологічні фактори, які формують погодно-кліматичні зміни. До них відносяться:

– значне збільшення рівня антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище в цілому і, як наслідок, на погодно-кліматичний ресурс;

– антропогенні фактори, що роблять вплив на погодно-кліматичний ресурс, в тому числі, збільшення чисельності населення, економічне зростання, збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферу.

Необхідно відзначити також збільшення кількості надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру в Україні, особливо з урахуванням наслідків Чорнобильської катастрофи, а також посилення уваги суспільства до якості життя і, зокрема, до екологічної безпеки та збереження погодно-кліматичних ресурсів, державну орієнтацію на європейські норми і стандарти, в тому числі й екологічні.

Взаємодія людини та навколишнього природного середовища надає суттєвий вплив на ступінь і темпи економічного зростання в двох напрямках. З одного боку – це антропогенний вплив на природне навколишнє середовище, який полягає у збільшенні споживання викопного палива, зростаючому використанні хімічних речовин у сільському господарстві, розширенні та збільшенні числа звалищ сміття, деградації орних земель, зменшенні лісових масивів, забрудненні ґрунтів, річок, морів та атмосферного повітря, а також в підвищенні концентрації парникових газів. Все це призводить до глобальної зміни погодно-кліматичних умов з негативними соціально-економічними наслідками. З іншого боку, спостерігається негативний вплив аномальних природних явищ на економічне та соціальне життя регіону.

Якісна оцінка впливу погодно-кліматичних факторів на економічний розвиток регіону дає можливість розробити заходи для того, щоб звести до мінімуму можливі негативні, в тому числі економічні, наслідки природно-техногенних процесів.

Вивчення взаємовпливу погодно-кліматичних факторів та економічного розвитку сприяє практичному застосуванню у вирішенні нагальних соціально-економічних завдань, особливо у випадках, пов'язаних з охороною життя та майна людей, захистом навколишнього середовища та внесенням вкладу до сталого розвитку.

Література

1. Шурда К.Э. Погодно-климатический фактор в развитии экономики приморского региона (проблемы оценки и прогнозирования) / Шурда К.Э.; НАН Украины, Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований. – Одесса: Феникс, 2003. – 122 с.
2. Шурда К.Э. Погодно-климатический фактор в системе экономико-экологического прогнозирования вероятных ресурсных трансформаций в приморских регионах. / Б.В. Буркинский, В.Н. Степанов, К.Э. Шурда [и др.] // Прогнозирование ресурсно-экологических и экономических трансформаций (на примере приморских регионов); под ред. Б.В. Буркинского, В.Н. Степанова. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2004. – гл. XII. – С. 267–289.
3. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / [Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін.]; під. ред. Б.М. Данилишина – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
4. Закон України “Про основи національної безпеки України” (від 19.06.2003 р., № 964-IV).
5. Шурда К.Э. Принципы экономико-экологического прогнозирования и предсказуемости исследуемых процессов / В.Н. Степанов, Д.В. Вололшин, К.Э. Шурда [и др.] // Экономико-экологическое прогнозирование (методология, методы, приложения); под ред. В.Н. Степанова. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2003. – гл. IV. – С. 63–74.